

REFLECTAREA CONSTITUȚIONALĂ A JURĂMÂNTULUI DE CREDINȚĂ

Lect. univ. dr. Elena Emilia ȘTEFAN
Avocat, Baroul București

Abstract

The pledge, as an administrative operation, is an extremely important formality met in administrative law practice, for the persons that occupy a public function or of public dignity. During the last 150 years, all the romanian Constitutions have stipulated the pledge, but, according to the form of government and political regime, its content was different.

Here is why, in this paper, the established objective is to reveal the methods of Constitutional reflection of the pledge in the three state powers: legislative, executive and judiciary. Considering that, in administrative law there is almost a year of codification, this work also draws a brief panel on the pledge stipulated by the administrative Code, to have a better image on the examined theme. The conclusions I have gotten to at the end of the ample documented analysis done on the proposed subject, will be found in the last part of the paper.

Keywords: *Constitution, pledge of allegiance, loyalty to the country, honour and consciousness, administrative Code.*

1. Introducere

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, DEX online¹, jurământul are mai multe sensuri, dintre care amintim: „1. Juramentum (lat) – afirmare, promisiune solemnă, adesea prin invocarea divinității, de a spune adevărul în legătură cu anumite fapte; angajament solemn, exprimat printr-o anumită formulă, prin care cineva se obligă să-și facă datoria față de popor, de stat etc.; a se angaja în mod solemn în fața unei autorități de a îndeplini cu fidelitate funcția acordată etc.”

Din cercetarea preliminară efectuată, am constatat faptul că, literatura de specialitate, nu a acordat o atenție deosebită acestui subiect deși este extrem de

¹ Informațiile sunt publice și disponibile online la adresa: <https://dexonline.ro/definitie/jur%C4%83m%C3%A2nt>, cu ultima accesare la data de 13.04.2020.

important și de actual, cu multiple consecințe practice. Menționăm însă, o lucrare de drept administrativ care analizează jurământul, în contextul procedurii de emitere a actelor administrative² și o altă lucrare de drept constituțional care menționează jurământul la capitolul dedicat instituției șefului de stat³. Așadar, domeniul acoperit prin lucrare este cel al dreptului administrativ și al dreptului constituțional iar categoriile de funcții ori de demnități publice în aparatul administrativ asupra cărora ne centram analiza cuprinde: șeful statului (cu delimitarea: monarh-președinte), Prim-ministru și membrii guvernului, edilii locali, funcționarii publici etc.

De aceea, structura lucrării propuse este următoarea: analiza legislativă a jurământului de credință prin prezentarea cronologică a Constituțiilor române (1866-2003), apoi a actelor normative extraconstituționale – legi și Codul administrativ cu referirile la autoritățile publice⁴ care compun cele trei puteri în stat: legislativă, executivă și judecătorească. Provocarea subiectului propus este încercarea de aduce clarificări conceptuale asupra jurământului și de a observa dacă jurământul este același lucru cu jurământul de credință, în viziunea legiuitorului, în perioada analizată, pe parcursul a mai bine de 150 de ani, ajungând așadar cu analiza în prezent (2020).

Metodele de cercetare științifică la care am apelat în realizarea lucrării au fost diverse, precum metoda istorică, metoda comparativă, metoda logică dar și altele iar sursele documentare au fost diverse, predominând actele normative.

2. Reflectarea constituțională a jurământului de credință în Constituțiile române

Potrivit doctrinei de drept administrativ pe care am menționat-o anterior, jurământul este definit ca: „*declarația solemnă de voință (cu sau fără formulă sacramentală) prin care o persoană numită într-o funcție politică, funcție publică, de demnitate politică ori de ales local se angajează să își exercite atribuțiile cu bună-credință, diligență maximă și cu respectarea legii*”⁵.

Un periplu prin istoria constituțională a României, cu referire la perioada 1866-2003 a relevat modalități diferite de reglementare a jurământului de credință

² Ovidiu Podaru, *Drept administrativ, vol. I. Actul administrativ (I) Repere pentru o teorie altfel*, Ed. Hamangiu, București, 2010, pp. 222-224.

³ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. 15, vol. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2017, secțiunea VI – Proceduri, solemnități, protocol, pp. 266-267.

⁴ Mai multe detalii despre noțiunea de „*administrație publică*” în lucrarea scrisă de: Roxana Mariana Popescu, *Jurisprudența CJUE cu privire la noțiunea de „administrație publică” utilizată în art. 45 alin. (4) TFUE*, în proceedingul CKS ebook 2017, pp. 528-532.

⁵ Ovidiu Podaru, *Drept administrativ, op. cit.*, p. 222.

în cuprinsul Constituțiilor de la 1866, 1923, 1938, 1948, 1952, 1965, 1991 și forma revizuită din 2003. „Din punct de vedere juridic, cel mai important act este jurământul pe care cel ales sau desemnat șef de stat trebuie să-l depună⁶”, apreciază pe bună dreptate doctrina de drept constituțional, însă lucrarea prezentă are un spectru mult mai larg, cu referire și la alte autorități publice nu numai la Președintele țării.

Punctul de plecare în analiza subiectului propus este sublinierea imperativului respectării legii, așa cum Constituția prezentă îl menționează în cuprinsul art. 1 alin. (5): „în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie” și cum nimeni nu este mai presus de lege, toată lumea, fără excepție, de la simpli cetățeni la funcționari publici ori demnitari, toți trebuie să respecte prescripțiile legii. Așa cum reiese și din jurisprudența Curții Constituționale a României: „art. 1 alin. (5) din Constituție nu presupune, prin conținutul său, asigurarea unui cadru legislativ inflexibil”. Textul jurământului pe care îl redăm în cele ce urmează, în diferite perioade istorice, este preluat din Constituție, exact în aceeași formă în care se găsește în lucrarea tipărită, sursă⁸.

2.1. Constituția de la 1866

Constituția de la 1866⁹ menționează jurământul – „*jurământ*” în două contexte, mai detaliat, cu privire la Rege și general, cu privire la aplicarea acestuia către anumiți destinatari.

Potrivit art. 87: „Regele¹⁰ este major la 18 ani împliniți. La suirea sa pe Tron, el va depune mai întâiu în sînul Adunărilor¹¹ întrunite următorul *jurământ*: *Jur de a păzi Constituțiunea și legile poporului român, de a menține drepturile lui naționale și integritatea teritoriului*”.

Un alt text este cel din art. 125 care menționează: „Nici un *jurământ* nu se poate impune cuiva de cât în puterea unei legi, care hotărâse și formula lui”.

⁶ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, op.cit., p.266.

⁷ Decizia Curții Constituționale a României nr. 1228 din 5 octombrie 2010, publicată în M. Of. nr. 783 din 23 noiembrie 2010.

⁸ Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, Mona-Lisa Pucleanu, Corneliu-Liviu Popescu, *Constituțiile Române. Texte. Note. Prezentare Comparativă*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1993.

⁹ *Ibidem*, p. 33-65.

¹⁰ Informațiile sunt publice și disponibile online la adresa: <https://www.historia.ro/sectiune/calendar/articol/carol-i-al-romaniei-depune-juramantul-in-fata-parlamentului-romaniei>, cu ultima accesare la data de 10.04.2020.

¹¹ În Constituția de la 1866, Titlul III – Despre puterile statului, la art. 32 se menționează că: „Puterea legislativă se compune din Rege și Reprezentanța națională. Reprezentanța națională se împarte în două Adunări: Senatul și Adunarea deputaților (...)”.

2.2. Constituția de la 1923

În Constituția de la 1923¹² se păstrează aceleași coordonate despre jurământ similar Constituției de la 1866, cu precizarea că, de data aceasta, în limbajul redactorilor Actului fundamental se menționează de acum, ca terminologie „*jurământul*” și nu „*jurămentul*”, drept dovadă frumusețea și evoluția limbii române.

Potrivit art. 82: „Regele este major la optsprezece ani împliniți. La suirea sa pe Tron, el va depune mai întâiu în sânul Adunărilor întrunite următorul jurământ: *Jur a păzi Constituțiunea și legile poporului român, a menține drepturile lui naționale și integritatea teritoriului*” iar conform art. 127: „Nici un jurământ nu se pote impune cuiva decât în puterea unei legi, care hotărăște și formula lui”.

2.3. Constituția din 1938

De data aceasta, jurământul apare în textul Constituției de la 1938¹³ în mai multe locuri, astfel:

– art. 8 (...): „În afară de persoanele, de condițiunile și de formele prevăzute în legi, nimeni nu poate lua ori presta jurăminte de credință”;

– art. 39: „Regele este major la vârsta de 18 ani împliniți. La suirea sa pe Tron, el va depune mai întâi în sânul Adunărilor întrunite următorul Jurământ: *Jur a păzi Constituțiunea și legile Națiunii române, a menține drepturile ei naționale și integritatea teritoriului*”.

– art. 48: „Membrii Adunărilor Legiuitoare reprezintă Națiunea și nu-și exercită mandatul decât după depunerea legiuitului jurământ”.

– art. 95: „Niciun jurământ nu leagă și nu poate fi impus decât în puterea unei legi, care hotărăște și formula lui”.

2.4. Constituția din 1948

În Constituția de la 1948¹⁴, prima Constituție comunistă, regăsim pe de o parte, jurământul, incriminat drept crima cea mai gravă față de popor pentru cei care îl încalcă și, pe de altă parte, regăsim conținutul acestuia pentru alți destinatari (deputați, membrii Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. și membrii guvernului la intrarea în funcție). Așadar prevederile constituționale care interesează sunt:

– art. 36 (...): „Trădarea de patrie, – călcarea jurământului (...), – constituie crima cea mai gravă față de popor și se pedepsește cu toată asprimea legii”.

¹² Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, Mona-Lisa Pucheanu, Corneliu-Liviu Popescu, *Constituțiile Române, op. cit.*, pp. 71-92.

¹³ *Ibidem*, pp. 97-118.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 121-138.

- art. 54: „Deputații validați depun în fața Marii Adunări Naționale a R.P.R. următorul jurământ: *Jur că voi servi poporul și Republica Populară Română cu tot devotamentul și puterea mea de muncă, că voi păzi și respecta Constituția și legile țării;*

Că voi păstra Secretele de Stat și voi apăra interesele poporului și ale Statului, libertățile democratice și independența patriei”.

„Același jurământ va fi depus de membrii Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. și de către membrii guvernului la intrarea în funcție”.

- art. 70: „Membrii guvernului depun jurământul în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R.”

2.5. Constituția din 1952

Constituția de la 1952¹⁵ este cea mai lapidară Constituție sub acest aspect, menționând doar consecințele încălcării jurământului în art.92.

Astfel, potrivit art. 92: „Apărarea patriei este datoria sfântă a fiecărui cetățean al Republicii Populare Române. Trădarea de patrie, călcarea jurământului (...) constituie crimele cele mai grave față de popor și de stat și sînt pedepsite de lege cu toată asprimea”.

2.6. Constituția de la 1965

Constituția de la 1965¹⁶ introduce jurământul militar și detaliază conținutul jurământului pentru Președintele Republicii Socialiste România:

- art. 41: „(...) Călcarea jurământului militar, trădarea de patrie (...) constituie crimele cele mai grave față de popor și de stat și sînt pedepsite de lege cu toată asprimea”.

- art. 73: „La alegerea sa, Președintele Republicii Socialiste România depune în fața Marii Adunări Naționale următorul jurământ:

Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România.

Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste.

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste, de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 141-159.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 165-189.

Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!”

2.7. Constituția din 1991

Constituția din 1991¹⁷ menționează jurământul pentru funcțiile publice, militari, președintele Republicii, Primul ministru, miniștrii și ceilalți membri ai Guvernului:

- art. 50 alin. (2) - *Fidelitatea față de țară:* „Cetățenii cărora le sînt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege”.

- art. 82 alin. (2) - „Candidatul (s.n. - la funcția de Președinte al României) a cărui alegere a fost validată depune în fața Camerei Deputaților și a Senatului, în ședință comună, următorul jurământ:

Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea pentru propășirea spirituală și materială a poporului român, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

- art. 103 alin. (1) - „Primul ministru, miniștrii și ceilalți membri ai Guvernului vor depune individual în fața Președintelui României, jurământul de la art. 82”.

2.8. Constituția revizuită în 2003

Constituția revizuită¹⁸ în 2003 aduce în plus, precizarea depunerii jurământului pentru deputați și senatori, conform legii organice:

- art. 54: „Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege”.

- art. 70: „Deputații și senatorii intră în exercițiul mandatului la data întrunirii legale a Camerei din care fac parte, sub condiția validării alegerii și a depunerii jurământului. Jurământul se stabilește prin lege organică”.

- art. 82: „Candidatul (s.n. la funcția de Președinte al României) a cărui alegere a fost validată depune în fața Camerei Deputaților și a Senatului, în ședință

¹⁷ *Ibidem*, pp. 193-248. Constituția României a fost publicată în M. Of. nr. 233 din 21 noiembrie 1991, aprobată prin referendumul național din 8 decembrie 1991.

¹⁸ Legea de revizuire a Constituției nr.429/2003, publicată în Monitorul Oficial nr.458 din 29 octombrie 2003. România a fost obligată să își armonizeze legislația cu legislația europeană, dându-se prioritate supremației dreptului Uniunii Europene. Pentru mai multe detalii despre dreptul Uniunii Europene a se vedea: Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 252-253; Roxana-Mariana Popescu, *Specificul aplicării prioritare a dreptului comunitar european în dreptul intern, în raport cu aplicarea prioritara a dreptului internațional*, în Revista Română de Drept Comunitar nr. 3/2005, pp. 11-21 iar despre politicile Uniunii Europene, a se vedea, pe larg: Alina Conea, *Politicile Uniunii europene. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, 289 p.

comună, următorul jurământ: *Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea pentru propășirea spirituală și materială a poporului român, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu!*"

– art. 104 alin. (1): „Primul ministru, miniștrii și ceilalți membri ai Guvernului vor depune individual în fața Președintelui României, jurământul de la art. 82. Guvernul în întregul său și fiecare membru în parte își exercită mandatul, începând de la data depunerii jurământului”.

3. Reflectarea jurământului de credință în legi și ordonanțe de guvern

Din analiza modului de redactare a Constituției actuale, reiese că, legiuitorul constituant a imaginat în eșafodajul constituțional următoarea succesiune logică a menționării celor trei puteri în stat: legislativă, executivă și judecătorească.

În ceea ce privește *puterea executivă*, așa cum a reieșit din prezentarea anterioară, în textul Constituției regăsim conținutul jurământului de credință care trebuie depus la investirea în funcție pentru Președinte și Guvern. Așa cum se menționează în doctrină: „investirea unei persoane cu calitatea de șef de stat sau proclamarea alegerii sale se realizează potrivit unor anumite proceduri, cu solemnitatea necesară unui asemenea act și după un protocol anume¹⁹”.

În cazul *puterii legislative*, textul Constituției face trimitere la legea organică. Prin urmare, nu în Constituție regăsim textul jurământului de credință pentru parlamentari ci în alt act normativ. Legea organică la care face referire Constituția și care consacră jurământul de credință în cazul parlamentarilor este Legea nr. 8/2002 privind jurământul de credință față de țară și popor al senatorilor și deputaților din Parlamentul României²⁰. Această lege are în conținutul său numai 4 articole.

În art. 1 alin. (1) din Legea nr. 8/2002 (...) se arată că: „Senatorii și deputații depun, în ședință solemnă a Camerei din care fac parte, următorul jurământ de credință față de țară și popor: *Jur credință patriei mele România. Jur să respect Constituția și legile țării. Jur să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a României. Jur să-mi îndeplinesc cu onoare și fidelitate mandatul încredințat de popor. Așa să mă ajute Dumnezeu!*”

De asemenea, legea face precizarea în alin. (2) art. 1 că: „jurământul de credință se poate depune și fără formula religioasă, aceasta putând fi înlocuită cu formula: „*Jur pe onoare și conștiință*”, care prefațează jurământul”.

¹⁹ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice, op. cit.*, p. 266.

²⁰ Legea nr. 8/2002 privind jurământul de credință față de țară, și popor al senatorilor și deputaților din Parlamentul României, publicată în M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2002.

Procedura jurământului de credință pentru deputați și senatori este următoarea:

- jurământul scris se rostește și se semnează de fiecare senator și deputat și se încredințează spre păstrare președintelui Camerei din care face parte (art. 2);
- senatorii și deputații vor depune individual, în ședința de validare a mandatelor, jurământul prevăzut la art. 1 (art. 3).

Referitor la *puterea judecătorească*, Constituția nu precizează care este jurământul de credință, însă legea care clarifică acest aspect, pentru judecători și procurori, este: Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor²¹. Astfel, procedura depunerii jurământului de către judecători și procurori este detaliată în cuprinsul art. 34 din această lege.

Potrivit art. 34 alineat (1): „Înainte de a începe să-și exercite funcția, judecătorii și procurorii depun următorul jurământ: *Jur să respect Constituția și legile țării, să apăr drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, să-mi îndeplinesc atribuțiile cu onoare, conștiință și fără părtinire. Așa să-mi ajute Dumnezeu!*”

Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă potrivit credinței religioase a judecătorilor și procurorilor și este facultativă”.

Procedura jurământului de credință pentru judecători și procurori este următoarea:

- „jurământul se depune în ședință solemnă, în fața judecătorilor instanței sau, după caz, a procurorilor parchetului la care a fost numit judecătorul sau procurorul, după citirea actului de numire;
- depunerea jurământului se consemnează într-un proces-verbal, care se semnează de conducătorul instanței sau, după caz, al parchetului și de 2 dintre judecătorii sau procurorii prezenți, precum și de cel care a depus jurământul;
- depunerea jurământului nu este necesară în cazul transferului sau al promovării judecătorului sau procurorului în altă funcție” (art. 34 din lege).

4. Reflectarea jurământului de credință în Codul administrativ

Așa cum a fost prezentat anterior, din Constituțiile române nu reiese care este jurământul de credință depus de toate autorități publice altele decât parlamentari, Președinte, Guvern. Pentru a putea avea o imagine de ansamblu asupra jurământului de credință, adică dacă există vreun act normativ cu privire la procedura depunerii jurământului și conținutul acestuia pentru alte autoritățile publice și ne referim la cele care compun puterea executivă, prezentăm în continuare, pe scurt, viziunea Codului administrativ²² cu privire la acest subiect.

²¹ Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, publicată în M. Of. nr. 576 din 29 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

²² O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ, publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019.

Despre membrii Guvernului, ca autoritate publică centrală, în Codul administrativ doar se menționează: „depunerea jurământului în fața Președintelui țării (art.16 alin. 2)”.

Mai detaliate sunt prevederile referitoare la consilieri, primar, președintele consiliului județean și prefect:

a.) art. 116 alin. (5) stipulează: „Consilierii locali ale căror mandate au fost validate depun jurământul prevăzut la art. 117 în cadrul ședinței privind ceremonia de constituire a consiliului local” iar în art. 117 alin. (1) se arată: „Consilierii locali aleși al căror mandat a fost validat depun următorul jurământ în limba română: *Jur să respect Constituția și legile țării și să fac, cu bună-credință, tot ceea ce stă în puterile și priceperea mea pentru binele locuitorilor comunei/orașului/municipiului/județului... Așa să îmi ajute Dumnezeu!* Formula religioasă de încheiere va respecta libertatea convingerilor religioase, jurământul putând fi depus și fără formula religioasă. Jurământul se imprimă pe un formular special și se semnează, în două exemplare, de fiecare ales local”.

b.) art. 187 alin. (2) prevede: „Președintele Consiliului județean depune jurământul prevăzut la art. 117 în prima ședință privind ceremonia de constituire a consiliului județean (...)”.

c.) art. 150 alin. (1) stabilește: „Primarul depune jurământul prevăzut la art. 117 în prima ședință privind ceremonia de constituire a consiliului local sau în fața judecătorului delegat, în camera de consiliu, în cazul în care prima ședință privind ceremonia de constituire a consiliului local nu are loc în termen de 60 de zile de la data alegerilor”.

d.) În art. 251 alin. (3) se menționează: „La numirea în funcție, prefectul depune următorul jurământ în fața Guvernului, respectiv a prim-ministrului sau a unui ministru desemnat, în limba română: *„Jur să respect Constituția și legile țării și să fac cu bună-credință tot ceea ce stă în puterile și priceperea mea pentru binele locuitorilor județului.../municipiului București. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”* iar în alineat (4): „Formula religioasă de încheiere a jurământului va respecta libertatea convingerilor religioase, jurământul putând fi depus și fără formula religioasă”.

De asemenea, din lecturarea Codului administrativ observăm că acest act normativ se referă și la jurământul funcționarilor publici, în cuprinsul art. 529 alin. (4).

Astfel, formula jurământului de credință pe care funcționarul public îl depune la intrarea în corpul funcționarilor publici, în termen de 3 zile de la emiterea actului administrativ de numire în funcția publică este: *„Jur să respect Constituția, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, să aplic în mod corect și fără părtinire legile țării, să îndeplinesc conștiincios îndatoririle ce îmi revin în funcția publică în care am fost numit, să păstrez secretul profesional și să respect normele de conduită profesională și civică. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”*

„Formula religioasă de încheiere va respecta libertatea convingerilor religioase, jurământul putând fi depus și fără formula religioasă. Depunerea jurământului se consemnează în scris”.

5. Sancțiuni pentru refuzul depunerii jurământului

Așa cum se menționează în literatura de specialitate de drept administrativ: „efectele nedepunerii jurământului sunt multiple²³. Este și firesc să fie atrasă răspunderea juridică a celui care nesocotește norma, pentru că altfel, principiul legalității ar fi golit de substanță. În acest sens, există și opinia potrivit căreia: „răspunderea juridică contribuie la asigurarea legalității, întrucât simpla consfințire a unor măsuri sancționatorii nu ar fi eficientă dacă prin aplicarea lor nu s-ar urmări restabilirea drepturilor consacrate de lege²⁴”.

În opinia autorului citat, „În primul rând, cel ales ori numit în funcția în cauză *nu o poate exercita*. Iată, deci, un efect suspensiv al refuzului de a depune jurământul. Apoi, în măsura în care acest refuz este unul definitiv, el poate determina și un al doilea efect, extinctiv: încetarea efectelor juridice ale actului de numire în funcție (...)”²⁵. Într-un alt context, se afirma: „obligativitatea regulilor de drept este asigurată, la nevoie, de forța coercitivă a statului²⁶”.

Constituția nu menționează nimic cu privire la sancțiunea pentru refuzul depunerii jurământului în cazul Președintelui, Primului-ministru și miniștrilor. În schimb, Legea nr. 8/2002 privind jurământul de credință față de țară și popor al senatorilor și deputaților din Parlamentul României menționează în cuprinsul art. 3 alin. (2): „Refuzul de a depune jurământul atrage invalidarea mandatului”. Alineatul (2) al art. 34 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor menționează, de asemenea: „Refuzul depunerii jurământului atrage, de drept, nulitatea numirii în funcție”.

Codul administrativ prevede la rândul-i următoarele sancțiuni pentru nedepunerea jurământului:

– art. 116 alin. (9) menționează expres: „Consilierul local al cărui mandat a fost validat care nu depune jurământul nici în cea de a doua ședință privind ceremonia de constituire (...) sau care refuză să depună jurământul este considerat demisionat de drept”.

– art. 150 alineat (2) arată expres: „Primarul care refuză să depună jurământul este considerat demisionat de drept”.

– cu privire la prefect, în art. 251 alin. (5) se arată: „Refuzul depunerii jurământului atrage revocarea actului administrativ de numire în funcție”.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Elena Anghel, *The responsibility principle*, în Proceedings of the Challenges of the Knowledge Society Conference (CKS) nr. 5/2015, pp. 364-370;

²⁵ Ovidiu Podaru, *Drept administrativ, op. cit.*, p. 223.

²⁶ Roxana Mariana Popescu, *Introducere în dreptul Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 12.

- referitor la funcționarii publici, în art. 229 alin. (5) se menționează: „Refuzul depunerii jurământului se consemnează în scris și atrage revocarea actului administrativ de numire în funcția publică. Constatarea nulității actului administrativ de numire produce efecte pentru viitor”.

6. Concluzii

Analiza documentară efectuată a conturat următoarele concluzii la care am ajuns. Jurământul este o operațiune²⁷ procedurală posterioară emiterii actului administrativ. Așa cum se menționa în partea introductivă a studiului, un periplu istoric referitor la jurământ în Constituțiile române, în perioada 1866-2003 a relevat modalități diferite de reglementare a acestuia în cele 8 texte constituționale analizate. Credem, în acest context, că este pe deplin actual ce se afirma în doctrina noastră: „Existența constantelor juridice nu împiedică procesul schimbării dreptului, al evoluției sale permanente²⁸”. De altfel, în perioada analizată 1866-2003, Constituțiile române s-au caracterizat prin parcurgerea a trei mari perioade istorice:

- Perioada interbelică: Constituția de la 1866, 1923, 1938 (monarhie);
- Perioada comunistă: Constituția de la 1948, 1952, 1965 (republică - populară și socialistă);
- Perioada 1990-2020: Constituția de la 1991 și Constituția revizuită în 2003 (republică). De altfel, analiza a avut în vedere și analiza altor acte normative, surprind perioada 1990-2020, astfel că analiza subiectului s-a referit la perioada 1866-2020.

În primul rând, din cuprinsul actelor normative analizate, s-a observat că nu există unitate de terminologie, în sensul că, în unele acte normative găsim *jurământ* iar în altele *jurământ de credință* deși, pe cale de interpretare logică²⁹, deducem că, indiferent de denumirea acestora, este vorba de aceeași operațiune administrativă, termenii fiind utilizați ca sinonime. Spre exemplu, dacă ne referim la Codul administrativ, în cuprinsul său se vorbește numai într-un singur caz de jurământ de credință și anume, este vorba despre funcționarii publici. În cazul celorlalte autorități publice analizate, termenul este de *jurământ* (Guvern, primar, prefect etc.).

În al doilea rând, din analiza comparativă a actelor normative analizate, observăm faptul că, în Constituția actuală, referitor la Președintele României,

²⁷ Pentru alte detalii despre fazele procedurii de elaborare ale actului administrativ, a se vedea Marta Claudia Cliza, *Drept administrativ Partea II*, Ed. Pro Universitaria, București, 2010, pp. 29-37.

²⁸ Laura Cristiana Spătaru Negură, *Dreptul Uniunii Europene - o nouă tipologie juridică*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 47.

²⁹ Pentru mai multe detalii despre felurile interpretării normelor juridice a se vedea, Nicolae Popa coordonator, Elena Anghel, Cornelia Ene-Dinu, Laura Spătaru-Negură, *Teoria generală a dreptului, Caiet de seminar*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2017, pp. 197-202.

Primul-ministru și miniștrii nu se menționează nicio sancțiune expresă în cazul refuzului depunerii jurământului de credință, similar altor prevederi din alte legi, cum ar fi senatorii și deputații, judecătorii și procurorii. În ceea ce privește Codul administrativ și al legilor organice în cazul sancțiunilor termenii utilizați sunt diferiți: pentru deputați și senatori – invalidare a mandatului; pentru judecători și procurori – nulitatea numirii în funcție; consilierul local, primarul – demisionat de drept; prefectul și funcționarii publici – revocarea actului de numire; publici – constatarea nulității actului de numire.

În *al treilea rând*, textul jurământului este legat sau nu de formula religioasă *Așa să îmi ajute Dumnezeu!*, astfel:

- în Constituție: doar Constituția de la 1991 și Constituția revizuită din 2003 prevede formula religioasă în cuprinsul jurământului;

- în legi:

a.) Pentru deputați și senatori: „jurământul de credință se poate depune și fără formula religioasă, aceasta putând fi înlocuită cu formula: „*Jur pe onoare și conștiință*”, care prefațează jurământul”;

b.) Pentru judecători și procurori: „Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă potrivit credinței religioase a judecătorilor și procurorilor și este facultativă”;

- în Codul administrativ: „Formula religioasă de încheiere va respecta libertatea convingerilor religioase, jurământul putând fi depus și fără formula religioasă”.

În *al patrulea rând*, cu privire la cuprinsul jurământului:

- Constituțiile din perioada interbelică, făceau referiri la textul jurământului de credință astfel: Regele jura să păzească Constituția și legile poporului român (Constituțiile de la 1866, 1923), Regele jura să păzească Constituția și legile națiunii române (1938).

În plus, expresia *jurământ de credință* apare pentru prima dată în Constituția de la 1938 în cuprinsul art. 8 (..): „În afară de persoanele, de condițiunile și de formele prevăzute în legi, nimeni nu poate lua ori presta *jurăminte de credință*”.

A se observa că legiuitorul constituent se exprima la plural, vorbind de jurăminte de credință, astfel că găsim extrem de interesantă această formulare. Oare legiuitorul avea în vedere mai multe jurăminte de credință pentru aceeași persoană ajunsă într-o funcție sau demnitate publică ori avea în vedere raportarea la jurămintele depuse de toți destinatarii și atunci se justifică pluralul? Rămâne deschisă această întrebare pentru o cercetare viitoare.

- Constituțiile comuniste prevedeau, *pe de o parte*, în cadrul obligației de fidelitate față de țară faptul că, dacă se călca jurământul reprezenta crima cea mai gravă față de popor (1948) / popor și stat (1952) / față de țară (1965), *pe de altă parte*, se stipula expres textul jurământului pentru deputații validați – membrii prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R. și membrii guvernului (1948) / ori nu se menționează textul jurământului (1952).

De asemenea, în urma analizei comparative, se observă faptul că, cel mai detaliat conținut al jurământului a fost acela prevăzut în Constituția de la 1965 pentru Președintele Republicii Socialiste România.

- Constituțiile din perioada 1990-2020 menționează expres textul jurământului/jurământului de credință pentru Președinte și implicit pentru Guvern.

În al cincilea rând, este interesant de observat modul diferit de referire la jurământ pentru Președintele țării și pentru Guvern ori deputați și senatori, în Constituția actuală:

- dacă la Președintele țării se prevede expres textul jurământului în cuprinsul art. 82 alin. 2 intitulat: „*validarea mandatului și depunerea jurământului*”;

- la Guvern, se menționează despre depunerea jurământului în cuprinsul art. 104 alin. 1 și 2 intitulat chiar: „*jurământul de credință*”.

Așadar, față de această arhitectură legislativă, putem interpreta că, în cadrul ambelor autorități publice centrale, componente ale puterii executive, legiuitorul constituant a avut în vedere faptul că, referirea la jurământ este referirea la jurământul de credință. Concluzia aceasta se completează coroborând și alte articole din Constituție, pentru alte autorități publice. Anume, art. 70 intitulat: „*mandatul deputaților și senatorilor*” (altă autoritate publică-Parlamentul) are două componente: depunere jurământ și menționarea faptului că, jurământul se stabilește prin lege organică.

Ori, coroborat cu art. 54 - „*fidelitatea față de țară*”, alin. 2: „*Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege*”, deducem că, indiferent de exprimarea legiuitorului constituant, în fapt este vorba de jurământ de credință, fiind vorba de *îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin*. În plus, și Curtea Constituțională în jurisprudența sa a apreciat că, „*principiul egalității în fața legii, consacrat prin art. 16 Constituție, presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite*³⁰”.

În al șaselea rând, nici textul Codului administrativ nu excelează în a avea referi clare la jurământ în ideea dacă se referă la jurământ de credință sau nu, în condițiile în care referirea expresă la *jurământ de credință* o regăsim doar la funcționarii publici. Față de acest aspect, pe cale de interpretare logică, apreciem că norma nu este clară și previzibilă.

Ori, așa cu s-a exprimat Curtea Constituțională în jurisprudența sa, „*principiul legalității, implică o obligație pozitivă a legiuitorului de a reglementa prin texte clare și precise, claritatea legii fiind apreciată în lumina experienței juridice normale, iar norma trebuie să fie previzibilă și accesibilă. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este în sensul că, între cerințele calitative ale legii,*

³⁰ Decizia Curții Constituționale a României nr. 545 din 28 aprilie 2011, publicată în M. Of. nr. 144 din 25 februarie 2011.

trebuie să se numere și previzibilitatea, adică norma juridică trebuie să fie enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite cetățeanului să își controleze conduita, să fie capabil să prevadă într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta, dintr-o anumită faptă (...)”³¹. Prin urmare, în opinia Curții: „interpretarea legilor este o operațiune rațională, utilizată de orice subiect de drept, în vederea aplicării și respectării legii, având ca scop clarificarea înțelesului unei norme juridice sau câmpului său de aplicare”³².

În al șaptelea rând, cu privire la puterea judecătorească, concluzionăm că judecătorii și procurorii depun jurământul stabilit prin lege, fiind tot vorba de jurământ de credință, concluzie la care am ajuns coroborând mai multe articole din Constituție, precum: art. 54, art. 73 alin. (3) lit. 1), art. 125 – statutul judecătorilor, art. 132 – statutul procurorilor, art. 134 – atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii etc. și de aceea, am exemplificat Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, anterior citată.

În al optulea rând, remarcăm faptul că, cel mai amplu text al jurământului de credință a fost menționat în Constituția de la 1965 textul având un număr de patru fraze. În acest caz, lipsește formula religioasă dar se face referire, printre altele la: „(...) bunăstarea, fericirea întregului popor, solidaritate, prietenie ori norme etice și echitate (...)”, expresie care nu se mai regăsește ad litteram în nicio altă Constituție analizată.

În al nouălea rând, apreciem că, cel mai dificil de rostit din textul jurământului constituțional (1991 și forma revizuită 2003) este cuvântul: „propășire”. Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, DEX online cuvântul “propășire”³³ semnifică, printre altele: „a prospera, a dezvolta; progres, dezvoltare, înflorire etc.” Cuvântul “propășire” din textul jurământului de credință se regăsește numai în Constituțiile de la 1991 și forma revizuită în 2003 și are ca destinatari Președintele și membrii guvernului.

În al zecelea rând, așa cum s-a observat, nedeținerea jurământului de credință sau refuzul depunerii jurământului de credință are multiple consecințe practice iar cele mai importante dintre acestea fiind imposibilitatea exercitării funcției ori încetarea efectelor juridice ale actului de numire în funcție. Ori care să fie rațiunea practică pentru care o persoană ajunsă, la capătul unui lung proces de desemnare ori alegere în funcție, cum ar fi Președintele țării ori Primul-ministru sau primarul chiar, să refuze să depună jurământul de credință față de țară, jurământ care în esență, indiferent de destinatari are un numitor comun, acela al respectării legilor statului?

³¹ Decizia Curții Constituționale a României nr. 79 din 27 ianuarie 2011, publicată în M. Of. nr. 473 din 6 iulie 2011.

³² Decizia Curții Constituționale a României nr. 296 din 1 martie 2011, publicată în M. Of. nr. 497 din 12 iulie 2011.

³³ Informațiile sunt publice și disponibile online la adresa: <https://dexonline.ro/definitie/propasire>, cu ultima dată de accesare 13.04.2020.

În plus, nu numai aspectul legal este cel care trebuie avut în vedere în cadrul jurământului de credință ci și cel *moral*³⁴, etic, de comportament al persoanei care ajunsă într-o funcție publică sau de demnitate publică este obligată să jure, adică să își ia angajamentul și să declare că respectă niște norme atât scrise cât și, să prezinte garanția caracterului integru față de comunitate, oferind credință și fidelitate față de țară.

Având în vedere actele normative prezentate, considerăm extrem de actual ceea ce exprima doctrina: „orice stat are dreptul său legiferat, în concordanță cu propriile exigențe socio-politice, cu tradițiile și valorile pe care le proclamă³⁵”. Însă, mergem cu argumentarea puțin mai departe deoarece observăm că, și în cadrul aceluiași stat, în epoci istorice diferite, tradițiile și valorile poporului sunt diferite și sunt reflectate ca atare în Constituție.

Prestarea jurământului, cu sau fără formula religioasă, se transformă într-o activitate solemnă, în care declarantul, cel care jură, credem că nu „se poate dezlega” de la ceea ce implică jurământul în nicio condiție, de aici rezultând mai multe întrebări la care să reflectăm. Poate unul dintre destinatarii jurământului prezentați în lucrare să renunțe la a îndeplini conținutul jurământului odată ce a jurat? Se poate pune problema de încetare a îndeplinirii conținutului jurământului prin renunțarea la funcție ori persoanele sunt legate de jurământ și după încetarea mandatului/funcției, spre exemplu? Ori încălcarea jurământului atrage pur și simplu răspunderea juridică a subiectului și atât? Din acest punct de vedere, jurisprudența nu este formată (și nu avem în vedere jurisprudența Curții Constituționale în aplicarea art. 95 Constituție – suspendarea din funcție) însă vom vedea în viitor dacă și când se va forma o asemenea jurisprudență.

Iată de ce, față de cele de mai sus, studiul prezent și-a îndeplinit obiectivul propus în partea introductivă, aceea de a releva modalitățile de reflectare a jurământului de credință în Constituțiile române dar și în legi, oferind o imagine de ansamblu a reglementării normative a acestui subiect pe parcursul a mai bine de 150 de ani, lăsând deschise direcții noi de cercetare ale aceluiași subiect, dintr-o altă perspectivă. Cercetarea pe care am efectuat-o nu și-a propus să surprindă toate aspectele legate de jurământul de credință iar întrebările născute din analiza subiectului, întrebări asupra cărora am reflectat și care nu și-au găsit deocamdată răspunsul, vor constitui obiectul unei cercetări științifice viitoare.

³⁴ Pentru alte detalii despre analiza activității autorităților publice din punct de vedere al legalității și moralității – studiu de caz Franța, a se vedea Elena Emilia Ștefan, „Legalitate și moralitate în activitatea autorităților publice”, în Revista de Drept Public nr. 4/2017, pp. 95-105.

³⁵ A se vedea Elena Anghel, *Constant aspects of law*, în proceedings-ul CKS-eBook 2011, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, pp. 594.

Bibliografie

1. Elena Anghel, *Constant aspects of law*, în proceedings-ul CKS-eBook 2011, Ed. Pro Universitaria, București, 2011.
2. Elena Anghel, *The responsibility principle*, în Proceedings of the Challenges of the Knowledge Society Conference (CKS) nr. 5/2015.
3. Marta Claudia Cliza, *Drept administrativ Partea II*, Ed. Pro Universitaria, București, 2010.
4. Alina Conea, *Politicile Uniunii europene. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2020,
5. Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2016.
6. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. 15, vol. 2, Ed. C.H. Beck, București 2017, secțiunea VI – Proceduri, solemnități, protocol.
7. Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, Mona-Lisa Pucleanu, Corneliu-Liviu Popescu, *Constituțiile Române. Texte. Note. Prezentare Comparativă*, Regia autonomă Monitorul Oficial, București, 1993.
8. Ovidiu Podaru, *Drept administrativ, vol. I. Actul administrativ (I) Repere pentru o teorie altfel*, Ed. Hamangiu, București, 2010.
9. Nicolae Popa coordonator, Elena Anghel, Cornelia Ene-Dinu, Laura Spătaru-Negură, *Teoria generală a dreptului, Caiet de seminar*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2017.
10. Roxana Mariana Popescu, Jurisprudența CJUE cu privire la noțiunea de „administrație publică” utilizată în art. 45 alin. (4) TFUE, în proceedingul CKS ebook 2017.
11. Roxana-Mariana Popescu, *Specificul aplicării prioritare a dreptului comunitar european în dreptul intern, în raport cu aplicarea prioritară a dreptului internațional*, în Revista Română de Drept Comunitar nr. 3/2005.
12. Roxana Mariana Popescu, *Introducere în dreptul Uniunii Europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2011.
13. Laura Cristiana Spătaru Negură, *Dreptul Uniunii Europene – o nouă tipologie juridică*, Ed. Hamangiu, București, 2016.
14. Elena Emilia Ștefan, *Legalitate și moralitate în activitatea autorităților publice*, în Revista de Drept Public nr. 4/2017.
15. Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, publicată în M. Of. nr. 576 din 29 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.
16. Legea de revizuire a Constituției nr. 429/2003, publicată în M. Of. nr. 458 din 29 octombrie 2003.
17. Legea nr. 8/2002 privind jurământul de credință față de țară, și popor al senatorilor și deputaților din Parlamentul României, publicată în M. Of. nr. 101 din 05 februarie 2002.

18. O.U.G. nr. 57/2019 privind Codul administrativ, publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019.

19. Decizia Curții Constituționale a României nr. 545 din 28 aprilie 2011, publicată în M. Of. nr. 144 din 25 februarie 2011.

20. Decizia Curții Constituționale a României nr. 296 din 1 martie 2011, publicată în M. Of. nr. 497 din 12 iulie 2011.

21. Decizia Curții Constituționale a României nr. 79 din 27 ianuarie 2011, publicată în M. Of. nr. 473 din 6 iulie 2011.

22. Decizia Curții Constituționale a României nr. 1228 din 5 octombrie 2010, publicată în M. Of. nr. 783 din 23 noiembrie 2010.

Alte surse

1. <https://dexonline.ro/definitie/propasire>, cu ultima data de accesare 13.04.2020.

2. <https://dexonline.ro/definitie/jur%C4%83m%C3%A2nt>, cu ultima accesare la data de 13.04.2020.

3. <https://www.historia.ro/sectiune/calendar/articol/carol-i-al-romaniei-de-pune-juramantul-in-fata-parlamentului-romaniei>, cu ultima accesare la data de 10.04.2020.

4. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/47259>, cu ultima accesare la data de 17.04.2020.